

NAAR DE WORTELS VAN HET MODERNE POLITIEKE DENKEN

RECENSIE VAN: Hans Blokland, Een rehabilitatie van de politiek 1. De modernisering en haar politieke gevolgen: Weber, Mannheim en Schumpeter, Boom, 2001.

Dit boek is het eerste deel van een trilogie waarin Hans Blokland een omvattend onderzoek wil doen naar de wortels van het moderne politieke denken. Hij stelt zich hierbij met name de vraag welke de impact dat denken heeft op het hedendaagse politieke landschap. Hij gaat hiervoor terug naar het proces van modernisering zoals zich dat in de laatste vier eeuwen heeft voor-gedaan. In dit eerste deel analyseert hij daarom de stellingen van de grote klassieke sociologen daaromtrent: Max Weber, Karl Mannheim en Joseph Schumpeter. In de twee volgende delen zal hij zich vooral confronteren met de visies van de hedendaagse Amerikaanse pluralistische politicologen Robert A. Dahl en Charles E. Lindblom, waarmee hij ons in de inleiding van dit eerste deel reeds laat kennismaken. Na deze inleiding wijdt Blokland een hoofdstuk aan elk van de drie grote klassiekers van de sociologie, met de nadruk op hun stellingen betreffende de modernise-ring van de westerse samenleving en politiek. Zeer overzichtelijk en erg bevattelijk geschreven. Het laatste hoofdstuk geeft dan een synthetische kijk op de modernisering van politiek en samenleving. Hierin stelt Blokland dat de modernisering bestaat uit verschillende elementen die elkaar wederzijds versterken: de doorbraak van de instrumentele rationaliteit, de almaar verder doorgedreven differentiëring in de maatschappelijke structuren, de bureaucrativering en de daarmee rechtstreeks samenhangende individualisering van de burgers. Ze zijn stuk voor stuk product van de modernisering, maar functioneren tevens als katalysator ervan. Blokland gaat zeer gedetailleerd, maar kritisch in op de gelijkenissen en de verschillen bij de drie aangaande deze moderniseringsthese. Hij laat ook zien hoe ze alle drie een eerder sombere kijk hadden op de mogelijkheden van de positieve vrijheid van de burgers om zelf creatief bij te dragen aan de veranderingen van de maatschappij. Toch blijkt Mannheim sterker dan zijn collega's te geloven in de noodzakelijke rol van sociale bewustmaking en de politieke competentie van de burgers om op termijn verandering te brengen in de huidige machteloosheid en passiviteit. Blokland laat vermoeden dat door een diepere studie van de pluralisme-theorie van Dahl en Lindblom enkele perspectieven zichtbaar kunnen worden om de negatieve gevolgen van de modernisering weg te werken. Hij denkt hier onder meer aan de modellen van polyarchie (organisch geheel van zeer verscheiden elementen) en incrementalisme (stukje voor stukje). De grote vraag zal zijn hoe het risico van een ethisch relativisme hierbij vermeden kan worden.

Een degelijk studieboek waarin informatie en stellingname elkaar wederzijds bevruchten. Het kan ongetwijfeld goede diensten bewijzen aan studenten in de maatschappijwetenschappen, vooral omwille van de gedegen inleiding in het werk van Weber, Mannheim en Schumpeter. Een zeer verzorgd en uitgebreid notenapparaat, een ruime bibliografie en een handig register maken het ook geschikt als aanzet voor verdere studie. In ieder geval is het uitkijken naar de twee volgende delen waarin een kritische analyse van de hedendaagse democratische stelsels in het vooruitzicht wordt gesteld. (20/08/01)

Willy Deckers in *Leesidee* 20 VIII 01